

Eksamensveiledning

2018

– om vurdering av eksamenssvar

NOR0214 Norsk hovedmål

NOR0215 Norsk sidemål

NOR1415 Norsk for elever med fritak fra vurdering med karakter i sidemål

Sentralt gitt skriftlig eksamen

Eksamensveiledning for vurdering av sentralt gitt eksamen

Denne eksamensveiledningen gir informasjon om sentralt gitt eksamen i norsk etter 10. trinn, og hvordan eksamenssvaret skal vurderes. Veiledningen skal være kjent for elever, voksne deltakere, lærere og foresatte i god tid før eksamen. Sensorene må bruke veiledningen som en felles referanseramme i arbeidet sitt.

Under vil «elever» og «kandidatar» bli brukt om både elever og voksne deltakere – som eksamenskandidater.

1 Organisering av sentralt gitt skriftlig eksamen i norsk

Skriftlig eksamen i norsk for 10. trinn går over tre dager:

Forberedelsesdag: mandag 28. mai, fra kl. 09.00

Eksamensdager: tirsdag 29. mai – hovedmål, fra kl. 09.00

onsdag 30. mai – sidemål, fra kl. 09.00 (hovedmål for NOR1415-kandidater)

Forberedelsesdagen gjelder for begge eksamensdagene. Forberedelsesdagen er en obligatorisk skoledag, og eksamenskandidatene får tilgang til forberedelsesmateriellet ved hjelp av brukernavn og passord kl. 09.00. På forberedelsesdagen er alle hjelpemidler tillatt, inkludert bruk av åpent Internett og samarbeid med andre. I forberedelsestiden kan kandidatene samarbeide, hente informasjon og få veiledning.

Forberedelsesmateriellet er universelt utformet for at flest mulig kandidater skal kunne ha nytte av det. Tekst-til-tale-funksjonen sikrer at kandidatene kan lytte til syntetisk tale samtidig som de aktuelle ordene i teksten blir markert på skjermen.

Det er **to eksamensdager** i norsk. Ordinær eksamenstid er 5 timer. Kandidatene skriver én dag på hovedmål, eksamenskode NOR0214, og én dag på sidemål, eksamenskode NOR0215, og får to karakterer. Unntak: Kandidater som er fritatt for vurdering med karakter i sidemål, skriver på hovedmålet sitt begge dagene og får én samlet karakter, eksamenskode NOR1415.

Eksamensoppgavene blir tilgjengelige i prøveadministrasjonssystemet PAS på eksamensdagen. Eksamensoppgavene blir også trykket og sendt til skolen.

Praktisk informasjon om formatet på eksamenssvarene

Elever og voksne deltakere må følge noen felles retningslinjer for merking av eksamenssvarene:

- Topptekst: fagkode og kandidatnummer
- Bunntekst: sidetall og totalt antall sider
- Oppgavenummer: skrives inn i eksamenssvaret, f.eks. A1 og B4
- Font og skriftstørrelse: lesbar font og størrelse

Dersom eleven eller den voksne deltakeren leverer eksamenssvaret som en håndskrevet tekst, skal teksten være ført inn med svart eller blå penn.

1.1 Nærmere beskrivelse av forberedelsesdelen

Forberedelsen skal bidra til å forberede elevene til eksamen. Elevene har rett på veiledning, men lærer skal ikke undervise.

Til eksamen er hele læreplanen til og med 10. trinn aktuell. Det innebærer at elevene til eksamen kan prøves i flere relevante deler av læreplanen enn det som kan leses direkte ut av forberedelsesmateriellet. Læreren må vise elevene hvordan kompetansemål fra lavere trinn støtter opp under kompetansemål etter 10. trinn, for bedre å gi elevene en helhetlig forståelse av forventet kompetanse i faget.

Forberedelsesmateriellet er knyttet opp mot tema på ulike måter. Elevene møter tekster på begge målformer og kan også møte tekster på nabospråkene. Tekstene skal være til inspirasjon og til bruk som kilder på eksamensdagene. Forberedelsesmateriellet er nettbasert, men kan også skrives ut som PDF-filer. Elevene skal ha tilgang til materiellet på eksamensdagene.

Materiellet er av begrenset omfang for å gi elevene tid til å arbeide med det, tid til å knytte temaet til innholdet i opplæringen og tid til selv å kunne finne fram til andre og relevante tekster. For å forberede seg kan elevene jobbe alene, i par og i grupper. De kan nærlese tekstene i forberedelsesmateriellet og selv søke kunnskap om eksamenstemaet. Elevene kan også reflektere over hvordan eksamenstemaet henger sammen med egne erfaringer og tekster som elevene kjenner fra før av.

1.2 Nærmere beskrivelse av eksamensoppgavene

Av formålsteksten for norskfaget går det fram at elevene skal møte «et bredt spekter av tekster» og selv «produsere ulike typer tekster med hensiktsmessige verktøy, og tilpasse språk og form til ulike formål, mottakere og medier. Etter hvert vil de kunne fordype seg i faglige emner og bli dyktigere til å formidle et faglig innhold til andre.»

Kompetansemålene i læreplanen er felles for hovedmål og sidemål. Det er derfor ingen faglig nivåforskjell mellom eksamen i hovedmål og sidemål. Eksamensoppgavene prøver flere kompetansemål, men ikke alle kompetansemålene vil bli prøvd ved hver eksamen.

Skriftlig eksamen i norsk er utformet for å prøve både lesekompetanse, skrivekompetanse og mer utpreget norskfaglig kompetanse. De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene. Til eksamen er de grunnleggende ferdighetene en forutsetning for å kunne tilegne seg forberedelsesmateriellet, forstå og tolke oppgavene og selv utforme og skrive eksamenssvaret på en hensiktsmessig måte.

Utformingen av oppgavesettene

Eksamen har to deler, del A og del B. Elevene skal vise norskfaglig skrivekompetanse, som inkluderer digitale ferdigheter, lesekompetanse, fagkunnskaper og skriveferdigheter.

- **Del A** har én eller to obligatoriske oppgaver med utgangspunkt i tekstvedlegg. Den, eller de, vedlagte tekstene er innenfor temaet for eksamen.
- **Del B** har oppgaver til valg, og eleven skal velge én av oppgavene. Oppgavene i B-delen er knyttet opp mot temaet for eksamen og temaet/tekstene i forberedelsesmateriellet.

Elevene må svare på både A- og B-delen, og på alle leddene i oppgaveinstruksjonene. Eleven må selv disponere tiden slik at de rekker å besvare oppgavene innenfor tidsrammen på fem klokketimer.

Eksamensoppgavene kan være bygd opp på ulike måter. Her er et eksempel fra 2017:

Oppgave B4

I forberedelsesmateriellet finner du novellen «Duell i klasserom 17» av Michael Niemi.

Skriv en tekst der du beskriver og reflekterer over hvordan personene i «Duell i klasserom 17» kommuniserer med hverandre. Vis til eksempler fra novellen.

Lag overskrift selv.

Kilde: Eksamen i Norsk hovedmål for grunnskolen, våren 2017

Eleven skal alltid skrive inn **oppgave-nummeret** over svaret.

Eksamensoppgaven **kan** ha en «igangsetter» eller en «innramming» av oppgaven i normal skrift.

Selve oppgaveinstruksjonen er skrevet med **fet** skrift. Her står det hva eleven **skal** gjøre i tekstene sine.

Elevene skal i B-delen alltid lage en **overskrift**, eller bruke en overskrift som er oppgitt i oppgaven.

Eksamensoppgavene kan inneholde ulike krav, for eksempel beskrivelse av krav til tekstens form, formål eller mottaker, eller krav til innhold, oppbygging eller språkbruk. Til eksamen er det å ta egne valg for innhold, oppbygging, språk og utforming en del av kompetansen elevene viser.

Elevene avgjør selv hvilken utforming eller layout de vil gi til de ulike delene av eksamenssvaret. Mange oppgaver inviterer til å vise digital kompetanse og kompetanse i å utforme sammensatte tekster. Noen oppgaver kan konkret be om illustrasjoner eller andre estetiske virkemidler. Når sensor vurderer eksamenssvaret, er tekstens utforming en del av helhetsinntrykket besvarelsen gir. Sensor skal vurdere kandidatens samlede kompetanse slik denne er vist til eksamen, og en hensiktsmessig utforming/layout er en del av dette vurderingsgrunnlaget.

2 Hjelpemidler til sentralt gitt eksamen

På eksamensdagene er alle hjelpemidler tillatt, bortsett fra åpent Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon. For norsk, samisk, finsk som andrespråk, engelsk og fremmedspråk er heller ikke oversettelsesprogrammer tillatt.

Fra 2018 er det et krav at skoleeier skal tilby minst to nettbaserte hjelpemidler til eksamen. Når skoleeier isolerer nettbaserte hjelpemidler til bruk under eksamen, er det viktig å kontrollere at eksamenskandidatene ikke kan kommunisere med andre. Samskriving, chat og andre måter å utveksle informasjon med andre er ikke tillatt.

Du kan lese om nasjonale føringer for nettbaserte hjelpemidler i grunnskolen og krav til antall nettbaserte hjelpemidler her: <https://www.udir.no/eksamen-og-prover/eksamen/nasjonale-foringer-for-nettbaserte-hjelpemidler-til-sentralt-gitt-skriftlig-eksamen-i-grunnskolen/>.

Gjennom opplæringen i det enkelte faget skal elevene ha blitt veiledet i å vurdere hvilke hjelpemidler de vil ha nytte av i arbeidet med å løse ulike typer oppgaver. Det er eleven selv, gjerne i samråd med læreren, som finner frem til hvilke andre hjelpemidler som kan være nyttige.

3 Bruk av kilder

Dersom det er aktuelt for eleven å bruke kilder i besvarelsen, må disse oppgis på en etterrettelig måte. Eleven skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på alle kilder som er brukt. Dersom eleven bruker innhold eller sitater fra nettsider, skal hun/han oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.

Det finnes ulike måter å oppgi kilder på. Kilder som blir brukt til eksamen, skal oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem.

Dersom sensor mistenker at en besvarelse inneholder kopiert materiell uten kildehenvisning, kan besvarelsen sendes til plagiatkontroll.

3.1 Bruk av kilder i norsk

Kompetansemål i norsk etter 10. trinn sier at elevene skal kunne «integre, referere og sitere relevante kilder på en etterprøvable måte der det er hensiktsmessig».

Hvis eleven i forberedelsestiden har funnet fram til egne kilder, og eleven siterer fra eller henter opplysninger fra disse kildene i eksamenssvaret sitt, skal kildene oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem. Dette gjelder også for kilder fra forberedelsesmateriellet. Dersom kilden er en nettside, skal eleven oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato. Det skal være klart og tydelig hva som er sitater, og hva som er elevens egen tekst.

Det finnes ulike måter å oppgi kilder på. Kildehenvisningene i forberedelsesmateriellet viser hvordan eleven kan oppgi kilder, enten det gjelder tekstkilder eller bildekilder.

4 Vurdering av eksamenssvar

Læreplanene og forskrift til opplæringsloven er grunndokumenter for vurderingsarbeidet. Til eksamen er hele læreplanen for faget aktuell. Forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18 slår fast følgende:

Eksamen skal organiserast slik at eleven/deltakaren eller privatisten kan få vist kompetansen sin i faget. Eksamenskarakteren skal fastsetjast på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven/deltakaren eller privatisten slik den kjem fram på eksamen.

Kompetanse er i denne sammenhengen definert som evnen til å møte en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave¹. Eksamensoppgavene blir utformet slik at de

¹ St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*

prøver denne kompetansen. Grunnlaget for å vurdere den kompetansen eleven viser i eksamensbesvarelsen, er kompetansemålene i læreplanen for faget².

De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene i læreplanene for fag. Grunnleggende ferdigheter vil derfor prøves indirekte til sentralt gitt eksamen.

Sensor skal vurdere kompetansen slik den fremkommer på eksamen, jf. forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18. Eksamensbesvarelsen blir vurdert av to eksterne sensorer. Dersom disse to er uenige, avgjør en oppmann karakteren, jf. §§ 3-28 og 4.21 i forskrift til opplæringsloven.

4.1 Karakterer

Forskrift til opplæringsloven §§ 3-4 og 4-4 har generelle karakterbeskrivelser for grunnopplæringen:

- a) *Karakteren 6 uttrykkjer at eleven har framifrå kompetanse i faget.*
- b) *Karakteren 5 uttrykkjer at eleven har mykje god kompetanse i faget.*
- c) *Karakteren 4 uttrykkjer at eleven har god kompetanse i faget.*
- d) *Karakteren 3 uttrykkjer at eleven har nokså god kompetanse i faget.*
- e) *Karakteren 2 uttrykkjer at eleven har låg kompetanse i faget.*
- f) *Karakteren 1 uttrykkjer at eleven har svært låg kompetanse i faget.*

Kjennetegn på måloppnåelse i eksamensveiledningen beskriver elevens kompetanse på tre nivåer. Beskrivelsene skal bidra både til en felles forståelse av kravene til vurdering og til en rettferdig vurdering.

4.2 Fagspesifikke underpunkter om vurdering i norsk

For å få vist fram kompetansen sin er det viktig at eleven svarer på både del A og del B, og på alle delene av oppgavene. Det er et overordnet krav til eksamenssvaret at tekstene er svar på de oppgavene som er gitt. Et relevant svar på oppgaven er et svar på alle delene av det oppgaven ber om. Hvis ingen deler av eksamenssvaret er svar på oppgavene som er gitt, skal eksamenssvaret ha laveste karakter.

For å få et førsteinntrykk av eksamenssvaret bør sensor først lese igjennom alle tekstene i eksamenssvaret. Deretter vurderer sensor tekstene ut fra vurderingsområdene i matrisen for til slutt å kunne gi en karakter ut fra en vurdering av samlet kompetanse i eksamenssvaret. Sensorene kan vurdere lesekompetanse først og fremst i de tekstbaserte oppgavene i eksamenssettet, men også ut fra i hvilken grad eleven viser at de har forstått oppgavebestillingene.

Dersom eleven er i tvil om hvilken B-oppgave hun/han skal velge, vil det å vise kompetanse i å skrive ulike typer tekster alltid telle positivt. Det kan derfor være klokt av eleven å tolke oppgavene slik at eksamenssvaret totalt sett viser at eleven mestrer ulike teksttyper. Hvis eleven

² Forskrift til opplæringslova §§ 3-3 og 4-3

besvarer mer enn én B-oppgave, skal sensorene bare bruke ett av B-svarene som en del av vurderingsgrunnlaget.

Lengden på eksamenssvaret er ikke et eget vurderingskriterium. En tekst som er kort og konsis kan være bedre enn en tekst som er lang og utflytende. Til eksamen må elevene likevel passe på at de ikke skriver så kort at de ikke får vist kompetansen sin.

Oppgaveformuleringene til eksamen inneholder krav om hva tekstene må inneholde. Elevene kan tolke oppgaveformuleringer på utradisjonelle og uventede måter, og sensor må være åpen for kreative og uventede løsninger. Sensor skal ha en positiv vurdererholdning og se etter hvilken kompetanse eleven viser. Sensor skal vurdere hva eleven har fått til, ikke lete etter hva eleven ikke kan. I vurderingen av samlet kompetanse i eksamenssvaret, vil det for eksempel være rom for flere skrivefeil i en tekst som har et avansert ordforråd, enn i en tekst der ordforrådet er enkelt.

Når det gjelder vurdering av formelle ferdigheter, er det rimelig å forvente at elevene mestrer hovedmålet sitt noe bedre enn sidemålet. Sensorer som vurderer sidemål, må ta høyde for dette. I norskfaget er det jevnlig diskusjon om tålegrensen for formelle feil, spesielt i nynorsk som sidemål. Sensor skal bruke matrisen og sitt profesjonelle skjønn i begrunnelsen av vist kompetanse til eksamen, ikke formelle feil alene.

En elev som skriver hele sidemålsksamen på hovedmålet sitt, får karakteren 1. Karakteren 1 skal også brukes dersom eksamenssvaret som helhet viser seg å være kopi av tekster som andre har skrevet. I tillegg skal karakteren 1 skal brukes der eksamenssvaret som helhet faller utenfor oppgavene som er gitt – eller i de tilfellene der den samlede kompetansen som er vist, er svært lav, lavere enn kompetansen som er beskrevet i matrisen.

TIPS: Utdanningsdirektoratet har publisert materiell til bruk i forberedelse til eksamen og som grunnlag for diskusjoner om vurdering av eksamenssvar:

- [Eksamensoppgaver fra de tre siste årene](#) gir eksempler på hvordan eksamensoppgavene i norsk kan se ut. Skolene har fått tilsendt passord.
- Eksamenssvar med karakter fra [2014](#) og [2016](#), med begrunnelser for karakterene.
- [Eksamensrapporten](#) gir informasjon om eksamensoppgavene og sensuren fra 2017.

4.3 Forhåndssensur 2018

Hensikten med forhåndssensur er å sikre en rettferdig sensur. Det er erfarne sensorer fra hele landet som står for forhåndssensuren. Dersom det viser seg at enkelte oppgaver blir oppfattet som vanskelig å vurdere, vil forhåndssensuren informere om dette.

Forhåndssensuren gjennomføres 4. og 5. juni, og forhåndssensurrapporten blir publisert 5. juni 2018, kl. 15.00 på [nettsidene](#) til Utdanningsdirektoratet, og senest morgenen etter i PGSD.

Forhåndssensurrapporten kan gi opplysninger om vurdering av konkrete oppgaver, og er retningsgivende for sensuren.

5 Kjennetegn på måloppnåelse

Kjennetegn på måloppnåelse kan utformes som en mer utfyllende beskrivelse eller samles i en kortfattet matrise. Vurderingsmatrisen med kjennetegn på måloppnåelse, plassert på s. 9 i denne eksamensveiledningen, gjelder for sentralt gitt skriftlig eksamen i Norsk hovedmål og Norsk sidemål etter 10. trinn.

Innholdet i matrisen er basert på kompetanse slik denne er uttrykt i læreplanen for faget. Vurderingsmatrisen er delt inn i fire vurderingsområder, som på ulike måter fanger opp kvaliteter ved eksamenssvaret. Vurderingsområdene har ikke vanntette skott mellom seg, men snarere flytende overganger. Beskrivelsene skal bidra til en rettferdig vurdering og en felles forståelse av vist kompetanse i et eksamenssvar.

Matrisen er basert på forventet kompetanse etter 10. trinn. Den har ikke beskrivelser av kompetanse for hver enkelt oppgave eller hvert enkelt oppgavesvar, men beskriver samlet kompetanse for eksamen i tre nivåer: «låg» (2), «nokstå god» (3) til «god» (4) og «mykje god» (5) til «særs god» (6). Karakteren 1 er lavere enn det som er beskrevet i matrisen.

En matrise kan aldri være uttømmende, og ikke alle elementer innenfor hvert av vurderingsområdene er like relevante for alle typer tekster. Sensor må bruke profesjonelt skjønn, læreplanen og veiledningsmateriellet som begrunnelser i vurderingen av samlet kompetanse slik den fremkommer i hvert enkelt eksamenssvar.

Karakteren 1 – én – er ikke beskrevet i matrisen.

Vurderingsskjema

Vurderingsskjemaet på s. 10 er til bruk for sensor i vurderingsarbeidet. Skjemaet er publisert som en Word-fil på den samme nettadressen som [Eksamensveiledningen](#) – slik at sensorer som ønsker det, kan bruke skjemaet digitalt. Sensor må ta notater for hvert svar for å kunne begrunne egen vurdering overfor medsensor når de møtes til fellessensur.

Vurderingsmatrise for eksamen 2018

	Karakteren 2	Karakterene 3 og 4	Karakterene 5 og 6
Første-inntrykk	Eksamenssvaret - kommuniserer til en viss grad ut fra oppgavene som er gitt	Eksamenssvaret - kommuniserer ut fra oppgavene som er gitt	Eksamenssvaret - kommuniserer som helhet ut fra oppgavene som er gitt
Hovedområder i læreplanen for norsk: Skriftlig kommunikasjon og Språk, litteratur og kultur	Innhold og kildebruk	Eksamenssvaret - har relevant innhold med en viss utdyping - viser ganske god forståelse av hovedinnhold og detaljer i tekstvedlegg, og bruk av relevante kilder - viser ganske god faglig kunnskap	Eksamenssvaret - har relevant innhold med utdyping - viser god forståelse av hovedinnhold og detaljer i tekstvedlegg, og selvstendig bruk av relevante kilder - belyser tema ved hjelp av faglig kunnskap
	Oppbygging	Eksamenssvaret - er bygd opp med en viss struktur både på avsnittsnivå og tekstnivå - har enkel eller lite variert tekstbinding - har utforming/layout som til en viss grad tjener formålet med teksten	Eksamenssvaret - er bygd opp med stort sett formålstjenlig struktur både på avsnittsnivå og tekstnivå - har formålstjenlig tekstbinding - har i stor grad formålstjenlig utforming/layout
	Språk og stil	Eksamenssvaret - viser et enkelt eller lite variert ordforråd - har forståelig språkføring og setningsbygning til en viss grad tilpasset innhold, formål, mottaker og medium - har innslag av faguttrykk eller språklige virkemidler	Eksamenssvaret - viser ganske god variasjon i ordforrådet - har ganske god språkføring og setningsbygning stort sett tilpasset innhold, formål, mottaker og medium - viser ganske god bruk av faguttrykk eller språklige virkemidler
	Formelle ferdigheter	Eksamenssvaret - har korrekt rettskriving i høyfrekvente ord og viser korrekt bruk av de mest sentrale reglene i formverket - viser tegnsetting som er nødvendig for kommunikasjonen - viser at eleven til en viss grad kan sitere og referere til kilder	Eksamenssvaret - har stort sett korrekt rettskriving og viser stort sett korrekt bruk av reglene i formverket - viser stort sett korrekt tegnsetting - viser at eleven kan sitere og referere til kilder på en etterprøvable måte
Samlet vurdering	<ul style="list-style-type: none"> Karakteren 2 uttrykker at eleven har låg kompetanse i faget. 	<ul style="list-style-type: none"> Karakteren 3 uttrykker at eleven har nokså god kompetanse i faget. Karakteren 4 uttrykker at eleven har god kompetanse i faget. 	<ul style="list-style-type: none"> Karakteren 5 uttrykker at eleven har mykje god kompetanse i faget. Karakteren 6 uttrykker at eleven har framifrå kompetanse i faget.
<p>Karakteren 1 uttrykker at eleven har svært låg kompetanse i faget, en lavere kompetanse enn det som er beskrevet ovenfor.</p>			

Kandidatnummer	Oppgavenummer og overskrifter, del A og del B			
Vurderingsområde	Beskrivelser av kandidatens kompetanse (se matrisen)			
Førsteintrykk <ul style="list-style-type: none"> kommunikasjon med mottaker ut fra oppgavene 				
Innhold og ev. bruk av kilder <ul style="list-style-type: none"> relevant innhold innhold og utdypning tekstforståelse ev. kildebruk fagkunnskap 				
Oppbygging <ul style="list-style-type: none"> struktur på avsnittsnivå struktur på tekstnivå tekstbinding utforming/layout 				
Språk og stil <ul style="list-style-type: none"> ordforråd setningsbygning språkføring tilpasset innhold, formål, mottaker og medium faguttrykk / språklige virkemidler 				
Formelle ferdigheter <ul style="list-style-type: none"> ortografi formverk tegnsetting ev. bruk av sitater og om kilder er oppgitt 				
Vurdering av samlet kompetanse til eksamen og forslag til karakter	«Svært låg» (1) kompetanse	«Låg» (2) kompetanse	«Nokså god» (3) – «god» (4) kompetanse	«Mykje god» (5) – «framifrå» (6) kompetanse

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no